

Eesti Konjunkturiinstituut
Estonian Institute of Economic Research

**Illegaalse alkoholi
tarbimine ja kaubandus Eestis 2015
(elanike hinnangute alusel)**

Tallinn
Mai 2016

Aruande koostaja: Elmar Orro

Töögrupp: Lia Lepane, Mati Reiman, Marje Josing, Kiira Martens, Ingrid Niklus, Viivika Savina,
Eva Priedenthal

Eesti Konjunkturiinstituut

Rävala 6 19080 Tallinn

tel 668 1242

e-mail: eki@ki.ee

<http://www.ki.ee>

Copyright © Eesti Konjunkturiinstituut

SISUKORD

Sissejuhatus	4
1. Legaalse alkoholi eelistamine	5
2. Elanike eksperthinnangud alkoholi illegaalse kaubanduse kohta	8
2.1. Illegaalse kaubanduse levik.....	8
3. Illegaalse alkoholi isiklik tarbimine	11
3.1. Illegaalse alkoholi kättesaadavus.....	11
3.2. Illegaalse alkoholi hinnad.....	13
3.3. Illegaalse alkoholi tarbimine	15
4. Illegaalse alkoholi osakaal kange alkoholi turul	18
Kokkuvõte	20
Lisad	
Lisa 1. Küsitlustulemuste protsentjaotused	22
Lisa 2. Küsitlustulemuste protsentjaotused sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes	25
Lisa 3. Küsitletud kogumi iseloomustus	31

SISSEJUHATUS

Legaalset alkoholituru kõrval eksisteerib paratamatult ka alkoholi salakaubandus, mis mõjutab negatiivselt nii legaalset alkoholiturgu kui riigi maksulaekumisi. Peale majandusliku aspekti osutuvad illegaalse päritoluga alkohoolsed joogid riskiks ka elanike tervisele, sest kontrollimatust allikast soetatud vägijookide ei pruugi olla kvaliteetsed. Seepärast püüab riik igati võidelda salaalkoholi leviku vastu ja takistada selle tarbimist.

Alkoholi hinnast moodustab olulise osa aktsiisimaks, millega riik hoiab alkoholi müügihinda kõrgemana, et piirata selle kättesaadavust. Kuna salaalkoholi müüjad riigile makse ei maksa, on neil võimalik müüa illegaalset alkoholi alati madalama hinnaga. Märgatav legaalse ja salaalkoholi hinnavahe paneb aga omakorda osa tarbijaid eelistama just odavamalt alternatiivi, hoolimata sellest, et ollakse teadlikud salaalkoholi ostmise ebaseaduslikkusest ja sellega kaasnevatest ohtudest tervisele. Käesolevas uuringus analüüsitakse elanike kokkupuuteid salaalkoholi turuga ning illegaalse alkoholi tarbimise eripärasid ja põhjuseid. Töös antakse hinnang illegaalse alkoholi turumahule ja tuuakse välja selle osatähtsus kange alkoholi müügist, samuti arvestatakse välja alkoholi salakaubandusega riigile tekitatud maksukaotused.

Eesti Konjunktuuriinstituut on illegaalse alkoholituru uuringuid teinud alates 1998. aastast. Uuringute aluseks on täiskasvanud elanikkonna küsitlused ja käesoleva töö aluseks olnud küsitlus viidi läbi 2015. aasta detsembris. Elanikel paluti anda hinnanguid alkoholi leviku kohta üldisemalt ning iseloomustada selle isiklikku tarbimist. Illegaalse alkoholina mõistetakse käesolevas töös alkoholi, mille ostmisel ja tarbimisel oli inimene teadlik, et seda on müüdud seadusevastaselt ning selle pealt ei ole makse makstud. Lisaks küsitlustulemustele on töös kasutatud veel Rahandusministeeriumi, Statistikaameti, *Eurostati* ja alkoholitootjate andmeid. Eelmainitud küsitlusele ja statistikale tuginedes on välja arvestatud illegaalse alkoholi osatähtsus kange alkoholi (viina) müügist, samuti riigile tekitatud maksukaotused.

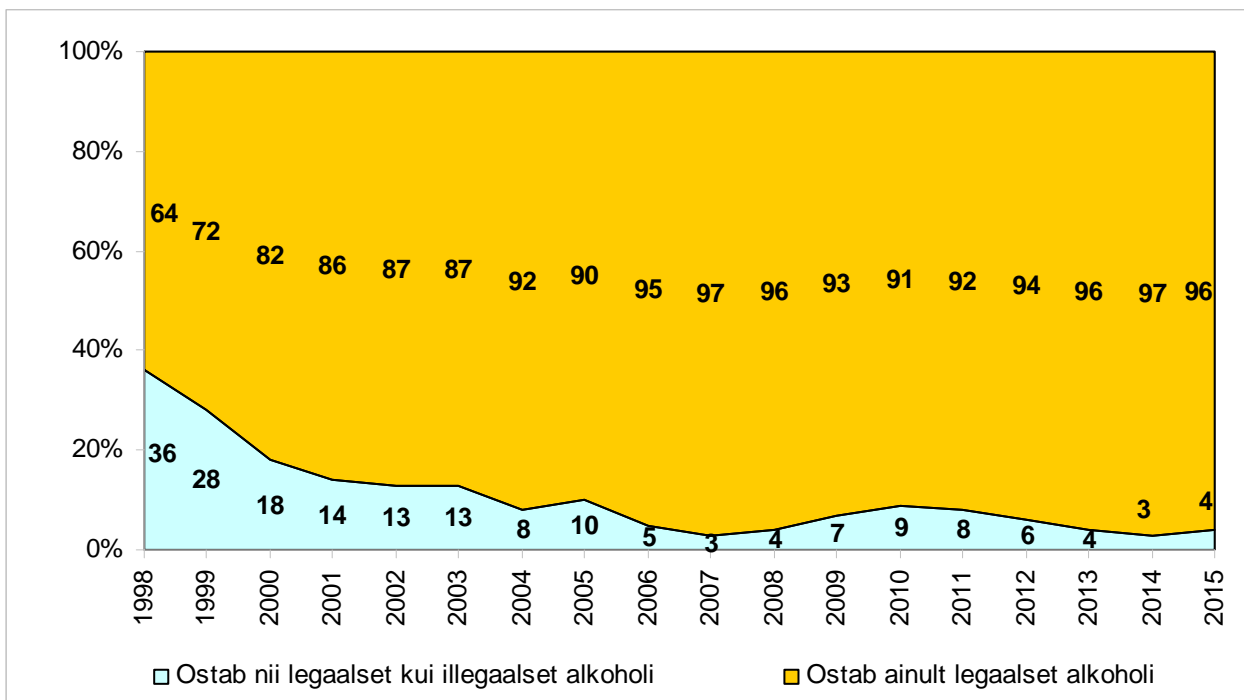
Antud töös on vaatluse all illegaalse alkoholituru olukord 2015. aastal, kuid võrdlusena tuuakse välja ka varasematel aastatel eksisteerinud olukord ja toimunud muutused. Kirjalikule küsitlusele vastas kokku 924 EKJ tarbijapaneeli koosseisu kuuluvat Eesti elanikku vanuses 18-74 aastat. Representatiivsuse tagamiseks on tulemused vanuse, soo, rahvuse ja regiooni järgi kaalutud. Küsitlustulemuste üldjaotused on toodud lisa 1 ning sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes valikuliselt lisa 2. Küsitletud kogumi iseloomustus on esitatud lisa 3.

1. LEGAALSE ALKOHOLI EELISTAMINE

Alkoholi ostmisel lähtuvad tarbijad mitmetest kriteeriumitest nagu isiklikud maitse-eelistused, hind, kättesaadavus, pakend jne. Alkoholi võidakse tarbida seltskonna joogina ning tujutõstjana, kuid seda võib tarvitada ka ainult purju joomise eesmärgil. Vastavalt tarbimise iseloomule kujunevad ka eelistused jookide kanguse osas. Just kange alkoholi ostmisel võib tarbija sattuda dilemma ette, kas osta seda legaalselt või illegaalselt, kuna hinnavahe legaalsel ja mustalt turult ostetud jookide on üsnagi arvestatav. Vaatamata salaalkoholi kättesaadavusele eelistab valdav osa alkoholitarbijatest siiski legaalseid jooke. Käesolevas peatükis vaadeldaksegi lähemat põhjuseid, millistel põhjustel eelistavad tarbijad legaalselt alkoholi ning antakse ülevaade sellest, milline on legaalselt alkoholi ostnud tarbijate osakaal. Illegaalse alkoholi ostmise põhjuseid vaadeldakse lähemalt alapeatükis 3.3.

Nagu küsitlused näitavad, eelistab alkoholitarbijatest enamik legaalselt päritolu alkohoolseid jooke. Nii ostis 2016. aastal küsitluse järgi alkoholi ainult legaalselt 96% alkoholitarbijatest. Illegaalse alkoholi tarbijate osakaal oli suhteliselt kõrge veel 1990-ndate aastate lõpus, kui see moodustas rohkem kui kolmandiku kõigist alkoholitarbijatest. Samas hakkas legaalse alkoholi eelistajate osakaal kiiresti kasvama, tõustes 2004. aastaks 90%-st kõrgemale. Sealt edasi on tarbijate eelistused muutunud lainetena. Nii kahanes veel 2005. aastal korraks legaalse alkoholi ostjate osakaal, kuid kasvas aastatel 2005 ja 2006 taas, jõudes 97%-ni. Seejärel, majanduskriisi aastatel (2008-2010), legaalse alkoholi eelistajate osakaal alkoholi tarbijatest jälle pisut kahanes. Alates 2011. aastast on legaalse alkoholi tarbijate osakaal taas olnud tõusuteel ning jäänud viimastel aastatel stabiilsesse 96-97% vahemiku (vt. Joonis 1.1).

Joonis 1.1. Legaalse ja illegaalse alkoholi vahel valiku tegemine (% alkoholi tarbijatest)

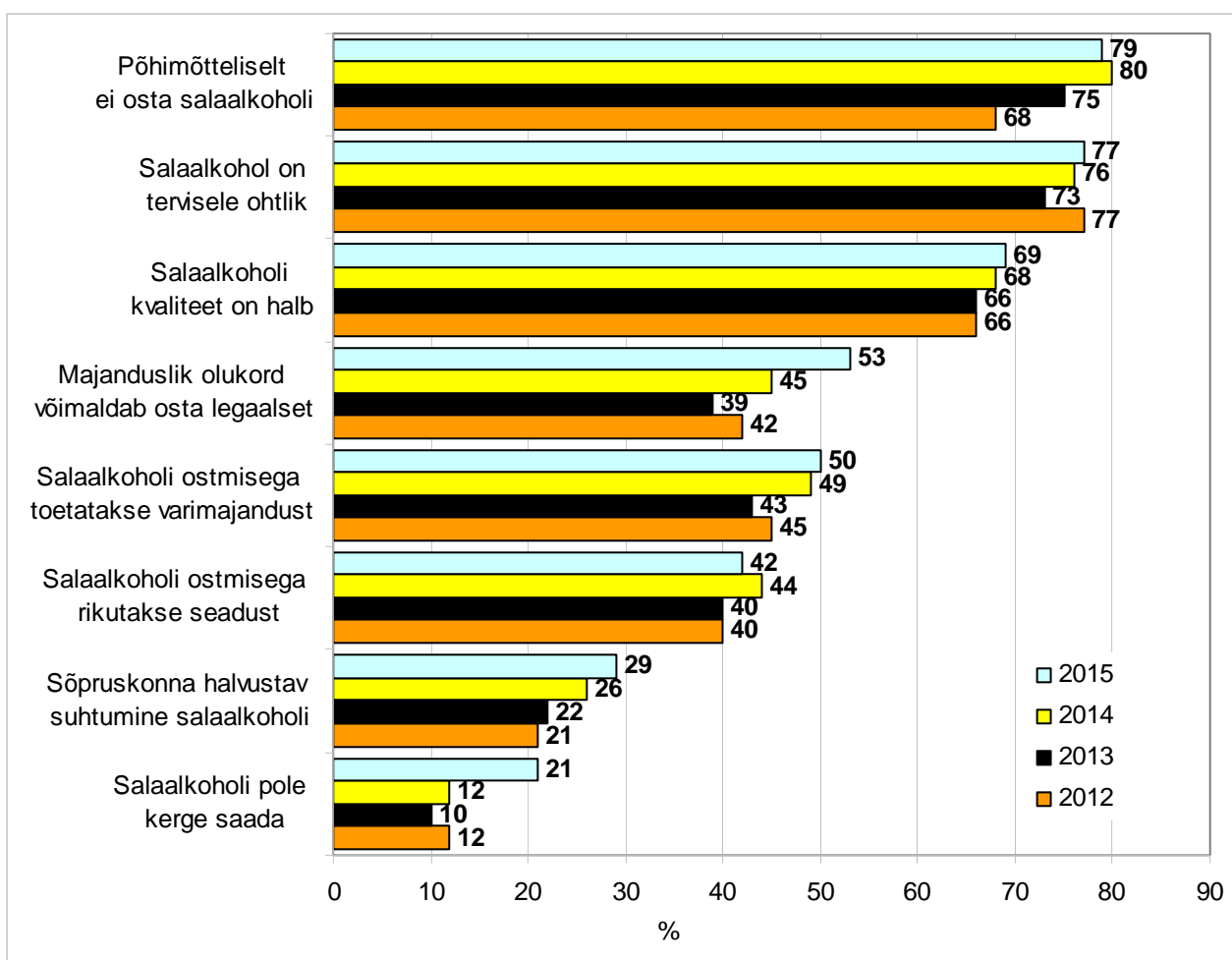
Legaalselt alkoholi eelistati salaalkoholile kõigis sotsiaal-demograafilistes gruppides, kuid esines teatud erinevusi tarbijate soo, vanuse, rahvuse, hariduse ja sissetulekute lõikes. Nii eelistasid legaalseid alko-

hoolseid jooke keskmisest rohkem naised, eestlased, kõrgema haridustaseme- ja sissetulekuga elanikud (vt lisa 2.1).

Järgnevalt uuriti elanikelt põhjuste kohta, mis panevad neid eelistama legaalselt alkoholi. Selleks oli küsimustikus ette antud väited, mida paluti uuringus osalejatel järjestada vastavalt nende olulisusele. Viimastel kolmel aastal on kõige peamiseks argumendiks osutunud inimeste enda põhimõtteline hoiak illegaalselt alkoholi mitte osta. Sellist väidet pidas 2015. aastal väga oluliseks 79% legaalse alkoholi tarbijatest (vt joonis 1.2). Järgmise põhjusena märgiti seda, et salaalkohol võib olla tervisele ohtlik, väga oluliseks pidas nimetatud argumenti 77% legaalse alkoholi tarbijatest.

Joonis 1.2. Legaalse alkoholi eelistamise põhjused

(% legaalse alkoholi tarbijatest, kelle hinnangul oli põhjus väga oluline)

Sageduselt kolmanda põhjusena nimetati salaalkoholi halba kvaliteeti (69% legaalse alkoholi tarbijatest). Kolm nimetatud argumenti – salaalkoholi põhimõtteline mitteostmine, salaalkoholi ohtlikkus tervisele ja halb kvaliteet – olid ka eelnevate aastatel peamiseks põhjusteks, mis panevad tarbijad eelistama legaalselt alkoholi. Kõige enam on aga viimaste aastate küsitluste põhjal legaalse alkoholi tarbijate osakaalu kasvu mõjutanud inimeste parem majanduslik toimetulek. Nii suurenes 2015. aastal nende inimeste osakaal, kes vastasid, et majanduslik olukord võimaldab osta legaalselt alkoholi 9%-punkti võrra. Võrreldes 2013. aastaga on selliste inimeste osakaal kasvanud 14%-punkti võrra. Pool legaalselt alkoholi tarbi-

jatest põhjendas oma eelistust sellega, salaalkoholi ostmine toetaks varimajandust. Vähem oluliseks hinnati järgnevaid argumente nagu salaalkoholi ostmisega rikutakse seadust (42% legaalse alkoholi ostjatest pidas seda väga oluliseks) ja sõpruskonna halvustav suhtumine salaalkoholisse ja selle tarbijatesse (29%). Kõige vähem on läbi aastate põhjendatud legaalse alkoholi eelistamist sellega, et salaalkoholi ei ole lihtne kätte saada, kuigi 2016. aastal on nimetatud argumenti esile toonud 21% legaalse alkoholi tarbijatest, mis on 9%-punkti rohkem kui eelnenud aastal.

2. ELANIKE EKSPERTHINNANGUD ALKOHOLI ILLEGAALSE KAUBANDUSE KOHTA

Alkoholi illegaalse kaubanduse uurimisel kasutab EKI elanike hinnanguid ja tähelepanekuid antud valdkonna kohta. Küsitluse teel elanikelt saadud teave võimaldab hinnata muutusi illegaalse alkoholi tarbimise trendides, analüüsida salaalkoholi levikut ja müügikanalite kasutamist, samuti tuua välja illegaalse alkoholi osakaalu kangete alkoholsete jookide tarbimises. Kangete alkoholsete jookidega võrreldakse salaalkoholi seetõttu, et illegaalse alkoholina müüaksegi tavaliselt kanget alkoholi nagu viin, piiritus ja puskar.

2.1. Illegaalse kaubanduse levik

See, et kas ja kuidas puutuvad elanikud kokku illegaalse alkoholi tarbijatega ning olukorra võrdlemine eelnevate aastatega võimaldab kaudset samuti iseloomustada alkoholi salakaubanduse levikut ning arengujooni. Selle teada saamiseks küsiti elanikelt, kas nende tutvusringkonnas on inimesi, kes ostavad salaalkoholi. Vastustest selgus, et salaalkoholi ostjaid tundis 2015. aastal 13% vastajatest (vt. tabel 2.1), samas kui mitte ühtegi salaalkoholi ostjat ei teadnud 76% vastanust. Võrdlus eelmiste aastatega näitab, et salaalkoholi ostjaid tundvate inimeste osakaal on järjest vähenenud. Tähelepanuväärne on see, et oluliselt on vähenenud just nende elanike osatähtsus, kes teavad paljusid salaalkoholi ostjaid (nii 2015. kui 2014. aastal oli neid vaid 1%, võrreldes 4-6%-ga aastatel 2009-2013). Küllalt märkimisväärselt kasvas aga 2015. aastal nende vastajate osakaal, kes ei teadnud mitte ühtegi salaalkoholi ostjat (2015. aastal oli neid 76%, 2014. aastal 67%). Selline tulemus annab kaudset kinnitust selle kohta, et alkoholi must turg on muutunud enam varjatumaks.

Tabel 2.1. Illegaalse alkoholi ostjate teadmine (% vastanust)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Teab paljusid	6	5	5	6	4	1	1
Teab mõnda	17	20	18	15	14	15	12
Ei tea kedagi	65	59	61	61	66	67	76
Ei oska öelda	12	16	16	18	16	17	11
Kokku	100	100	100	100	100	100	100

Salaalkoholi ostjaid tundvate inimeste hulgas on enam esindatud madala haridustaseme ja sissetulekuga elanikud – madalaima (I taseme) haridusega elanikest 19% ja kuni 300 € kuus pereliikme kohta teenivatest inimestest 26%. Võrdlusena olgu lisatud, et nii kõrgeima haridustasemega elanikest kui kõrgeimasse tulugruppi (sissetulek üle 800 € kuus pereliikme kohta) kuuluvatest elanikest teadis salaalkoholi ostvaid inimesi vaid 9%. Võrreldes naistega teadsid samuti mehed sagedamini illegaalse alkoholi ostjaid (19% meestest ja 9% naistest). Vanusegruppidest on salaalkoholi ostjatega keskmisest enam kokkupuuteid olnud 50 – 64 aastastel elanikel (19%). Endiselt on salaalkoholi ostjaid teadvad inimesi enam Kirde-Eesti

elanike hulgas, kuid võrreldes 2014. aastaga on nende osakaal langenud 30%-lt 25%-ni 2015. aastal. Vastanute jaotused sotsiaal-demograafiliste gruppide lõikes on ära toodud lisas 2.2

Järgnevalt uuriti elanikelt selle kohta, kas nad isiklikult teavad mõnda pidevalt tegutsevat salaalkoholi müügikohta või müüjat. Antud vastuste järgi ilmnes, et 8% elanikest oli teadlik mõnest salaalkoholi müügikohast või müüjast (2014. aastal oli teadjaid 10%, vt tabel 2.2). Illegaalse alkoholi müügikohti teadvate inimeste osakaal on püsinud viimasel kolmel aastal 8-10% vahemikus, varasematel aastatel (2009-2012) on see ulatunud 12-14%-ni.

Tabel 2.2. Illegaalse alkoholi müügikoha/müüja teadmine (% vastanutest)

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Teab	14	14	13	12	9	10	8
Ei tea	86	86	87	88	91	90	92
Kokku	100	100	100	100	100	100	100

Ka illegaalse alkoholi müügikohti või müüjaid teadsid suhteliselt enam madalama haridustasemega ja väiksemasse sissetulekugruppi kuuluvad inimesed (14% I taseme haridusega elanikest ja 21% kuni 300 € pereliikme kohta kuus teenivatest inimestest). Vanusegruppidest olid salaalkoholi müügikanalitega paremini kursis 18-29 aastased elanikud (15%) ning naistega võrreldes mehed (vastavalt 6% ja 10%). Piirkondadest teadsid illegaalse alkoholi müügikohti või müüjaid rohkem Kesk-Eesti ja Kirde-Eesti elanikud (vastavalt 18% ja 17% sealtsetest vastanutest, vt lisa 2.3.)

Illegaalse alkoholi osakaal kogu kange alkoholi tarbimisest langes möödunud aastal elanike hinnangute põhjal märgatavalt, moodustades 2015. aastal ligikaudu neljandiku (24%) sellest. Võrreldes 2014. aastaga on see näitaja oluliselt madalam – siis hinnati salaalkohol osakaaluks kange alkoholi tarbimisest 27%. Pikemat aegrida jälgides on näha, et kümne aasta eest pakkusid elanikud salaalkoholi osakaaluks ligikaudu kolmandiku, sealt edasi hinnangud salaalkoholi tarbimise osas küll vähenesid, kuid see püsis aastaid ikkagi vahemikus 27-28% (vt tabel 2.3).

Tabel 2.3. Illegaalse alkoholi tarbimise osakaal üldises kangete alkoholsete jookide tarbimises Eestis elanike eksperthinnangute alusel (%vastanutest)

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
32%	32%	28%	27%	28%	29%	28%	28%	28%	27%	24%

Elanikelt küsiti ka selle kohta, millised oleksid võimalikud meetmed efektiivseks võitluseks salaturu vastu. Kõige rohkem pooldasid elanikud karistuste karmistamist salaalkoholi tootjatele, vahendajatele ja müüjatele (68% vastanutest). Ligi pooled (48%) küsitletutest pidasid oluliseks tugevdada kontrolli piiril ja 44% vastajatest ka üldist politseikontrolli suurendamist. Tähtsaks peeti veel elanike teadlikkuse tõstmist – 44% vastajatest pidas salaalkoholiga võitlemisel vajalikuks selgitada inimestele, kuidas salaalkohol on kahjulik tervisele ning kolmandik (33%) vastajatest leidis, et tuleb rohkem teadvustada seda, et illegaalse

alkoholi ostmisega petetakse tegelikult riiki ja toetatakse varimajandust. Salaalkoholiga võitlemise meetmetest leidis toetust ka salaalkoholi ostjate trahvimine (30%) ja legaalse alkoholi hinnataseme vähendamiseks alkoholiaktsiiside langetamine (29%). Kõigist vastajatest ainult 1% oli arvamusel, et illegaalse alkoholi leviku tõkestamiseks ei tuleks üldse midagi teha. Ülevaade elanike hinnangutest salaalkoholi vastaste meetmete kohta 2015. aastal ja varasematel aastatel on tabelis 2.4.

Tabel 2.4. Elanike hinnangud, mida tuleks teha salaalkoholiga võitlemiseks (%vastanutest, vastaja võis märkida mitu vastusevarianti)

	2011	2012	2013	2014	2015
Suurendada karistusi salaalkoholi tootjatele, vahendajatele ja müüjatele	70	68	64	68	68
Tugevdada kontrolli piiril	43	43	42	48	48
Suurendada politseikontrolli	44	42	41	47	44
Rohkem selgitada avalikkusele, et salaalkohol on kahjulik tervisele	49	35	45	49	44
Rohkem selgitada avalikkusele, et salaalkoholi ostmisega petetakse riiki ja toetatakse varimajandust	33	51	45	32	33
Trahvida salaalkoholi ostjaid	26	29	29	32	30
Vähendada legaalse alkoholi aktsiise	35	34	29	30	29
Mitte midagi ei tuleks teha	3	4	3	3	1

3. ILLEGAALSE ALKOHOLI ISIKLIK TARBIMINE

Lisaks elanike eksperthinnangutele illegaalse alkoholi ja selle leviku kohta ühiskonnas, uuriti küsitluse kaudu ka seda, kas ja kui palju on inimesed isiklikult kokku puutunud illegaalse alkoholiga. Nii kogutud informatsioon lubab täpsemalt hinnata salaalkoholi tarbimist, kättesaadavust, hindus jm tarbimise põhi-jooni. Salaalkoholi tarbijate endi hinnangud võimaldavad täpsemalt analüüsida nii muutusi turul kui ka tarbijate ostukäitumist ja eelistusi.

3.1. Illegaalse alkoholi kättesaadavus

Peamisteks alkoholi tarbimist piiravateks teguriteks on kättesaadavus ja hind. Legaalse alkoholi kättesaadavust piiratakse jaemüügile kehtestatud ajaliste limiitidega (alkoholi võib müüa ajavahemikus kella 10-st kuni 22-ni), ka ei ole lubatud alkoholi tarbimine avalikes kohtades. Teiseks oluliseks piirangumeetmeks on alkoholile kehtestatud aktsiisimaks, mille kaudu suurendatakse alkohoolsetele jookidele jae-hindu. Alkoholiaktsiise on viimastel aastatel tõstetud üsna jõuliselt ja nii moodustas 2015. aastal aktsiisimaks madalama hinnaklassi viina keskmisest hinnast 65%. Alkoholiaktsiis suurenes 2015. aastal 15% ja sama palju ka käesoleva aasta veebruarist ning ka järgnevatel aastatel on maksutõusud juba ette kavandatud¹. Kuigi legaalse alkoholi kiire hinnatõus võiks viia salaalkoholi tarbimise suurenemiseni, näitavad viimaste aastate küsitlused, et nii see ei ole olnud. Sellise trendi põhjuseks on eelkõige elanike kiirelt kasvanud sissetulekud ja kõrge tööhõive. Samas ehkki illegaalse alkoholi kogused on viimastel aastatel vähenenud, ei kao see turult ka täiesti, sest salaalkoholilt maksude mittetasumise tõttu on mustal turul müüdav alkohol alati soodsama hinnaga kui legaalne alkohol. Sellisele odavale alkoholile leidub ostjaid nende inimeste hulgas, kes peavad esmatähtsaks vaid madalat hinda ja ei hooli niivõrd turvalisusest ja toote päritolust. Riigi eesmärgiks on piirata illegaalse alkoholi kättesaadavust niivõrd, et selle hankimine muutub ebamõistlikult keeruliseks ja ebamugavaks ning sellega potentsiaalsetel ostjad eemal hoida. Illegaalse alkoholi ostjatelt uuritigi, kuidas nende jaoks on 2015. aastal muutunud salaalkoholi kättesaadavus (vt. tabel 3.1).

Tabel 3.1. Illegaalse alkoholi kättesaadavuse muutumine (% illegaalse alkoholi ostjatest)

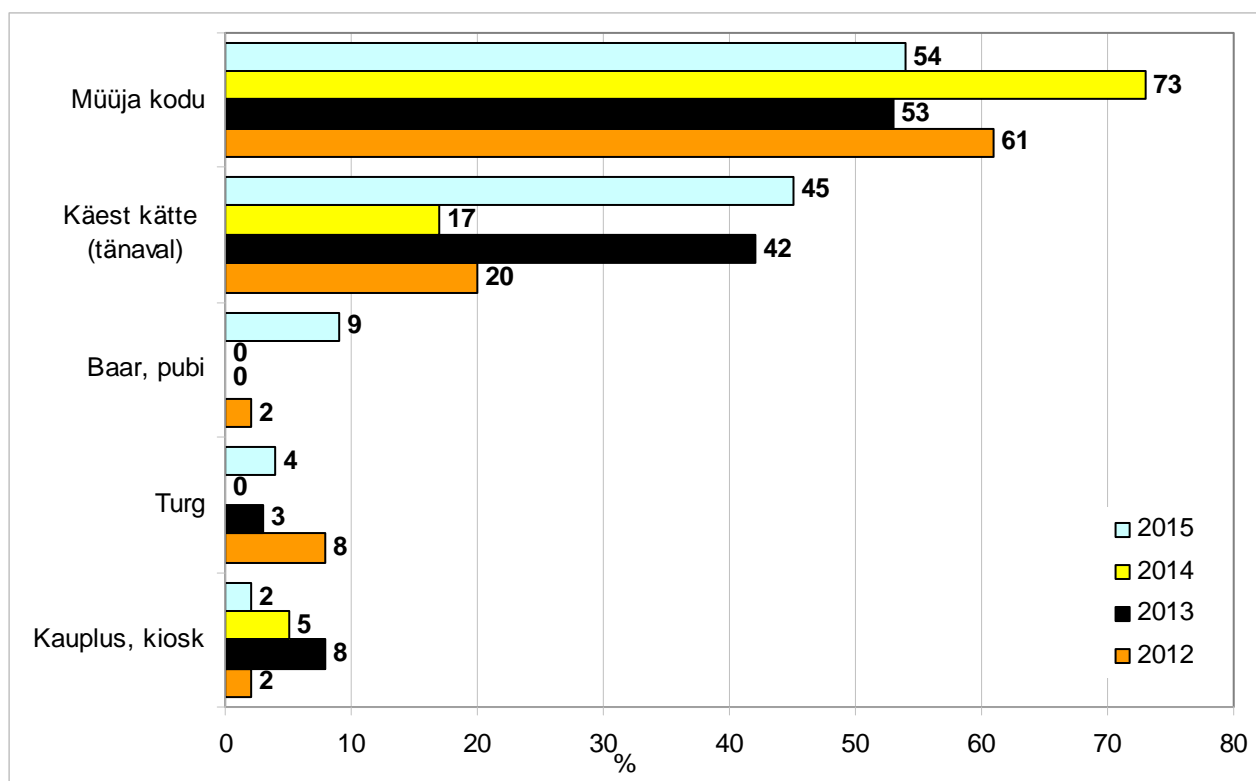
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Muutus ker- gemaks	14	4	4	6	10	5	11	0	5	0	0
Jäi samaks	58	73	69	65	80	67	62	66	51	68	67
Muutus ras- kemaks	12	13	20	15	6	8	14	23	25	32	12
Ei oska öelda	16	10	7	14	4	20	13	11	19	0	21
Kokku	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

¹ 2017 - 2020. aastani suurendatakse alkoholiaktsiisi igal aastal 10% võrra.

Saadud vastused näitavad, et enamikule salaalkoholi tarbijatest (67%) salaalkoholi kättesaadavuses muutusi ei olnud, kuid vähenenud on nende illegaalse alkoholi ostjate osakaal, kelle hinnangul on illegaalse alkoholi hankimine muutunud raskemaks (2014. aastal oli neid 32%, 2015. aastal 12%).

Järgnevalt sooviti illegaalse alkoholi ostjatelt teada saada, millistest kanalitest on salaalkoholi ostetud. Läbi aastate on kõige enam levinud salaalkoholi ostmise otse müüja kodust ja 2015. aastal oli sealt salaalkoholi hankinud 54% illegaalse alkoholi ostjatest (vt. joonis 3.1). Kuigi 2014. aastal vähenes märgatavalt tänavatelt illegaalset alkoholi ostnud inimeste osakaal, on see 2015. aastal küsitluse järgi muutunud taas populaarsemaks ja sealt salaalkoholi ostnute osakaal kasvanud 45%-ni. Küsitlus näitab ka seda, et taas on illegaalse alkoholi müügikohana ilmunud kaardile baarid ja pubid. Neist olid 2015. aastal salaalkoholi saanud 9% illegaalse alkoholi ostjatest.

Joonis 3.1. Illegaalse alkoholi ostukohad (% illegaalse alkoholi ostjatest)

Ostukohana on aktiveerunud ka turud, kust 2015. aastal hankis illegaalset alkoholi küll vaid 4% salaalkoholi tarbijatest, samas aasta varem ei mainitud turgusid kordagi salaalkoholi ostukohtadena. Kauplustest ja kioskitest on seevastu illegaalse alkoholi ostmise paaril viimasel aastal järjest vähenenud. Tabelis 3.2 on ära toodud muutused salaalkoholi ostukohtade eelistustes aastatel 2005 – 2015. Näeme, et illegaalse alkoholi peamiseks müügikanaliks on läbi aastate olnud müüjate kodud, kuid palju on salaalkoholi ostetud ka tänavatelt. Kunagi samuti populaarsed olnud kauplused, kioskid ja turud on illegaalse alkoholi müügikohtadena oma tähtsuse minetanud.

Tabel 3.2. Illegaalse alkoholi ostukohad
(% illegaalse alkoholi ostjatest, vastaja võis märkida mitu vastusevarianti)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Müüja kodu	58	49	32	50	56	48	49	61	53	73	54
Käest kätte (tänaval)	22	23	44	33	40	21	31	20	42	17	45
Baar, pubi	7	4	11	5	2	2	0	2	0	0	9
Turg	4	4	13	5	5	7	7	8	3	0	4
Kauplus, kiosk	15	2	7	18	4	10	5	2	8	5	2
Mujal	5	8	5	15	10	13	12	14	8	23	8

3.2. Illegaalse alkoholi hinnad

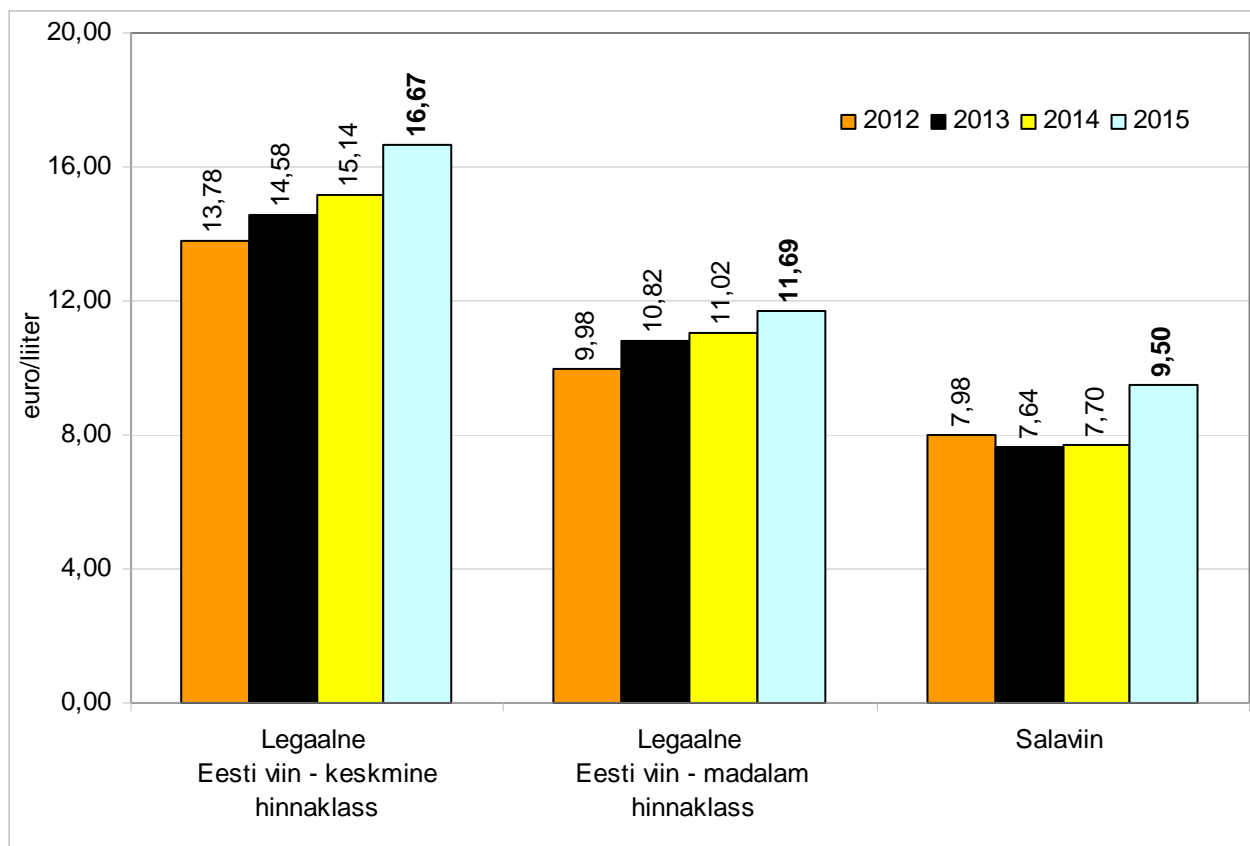
Kaupade nõudlust mõjutab hind. Tarbija sooviks on tavaliselt hankida toodet võimalikult soodsa hinnaga ja nii võib ostja sattuda valiku ette, kas hankida odavam kuid mittelegaalse päritoluga toode või maksta legaalse kauba eest kallimat hinda. Varasemad uuringud on näidanud, et üle poole tarbijatest eelistab küll legaalseid tooteid, kuid on ka neid inimesi, kes lähtuvad kauba ostmisel ainult hinnast².

Ametlikult müügilolev alkohol on alati maksustatud aktsiisiga, sellega suurendab riik alkohoolsete jookide kui tervistkahjustavate toodete müügihinda. Kõrgema jaehinna eesmärgiks on piirata alkohoolsete jookide kättesaadavust ja tarbimist. Alkoholiaktsiis koos käibemaksuga täiendavad ka riigieelarve tulude poolt. Alkoholi aktsiisimäärasid on Eestis tõstetud igal aastal alates 2012. aastast ja selle aja jooksul on näiteks kange alkoholi aktsiis suurenenud ligikaudu 27%. Maksutõusude tulemusel on märgatavalt kasvanud ka alkohoolsete jookide jaehinnad, kuigi mitte nii suurel määral kui on kasvanud aktsiis - nii on kauplustes legaalselt müügilolevate viinade keskmine hind kasvanud sama ajaga ligikaudu 19%. Kuigi paralleelselt legaalse alkoholiga on tõusnud ka illegaalse alkoholi hinnatase, jääb salaalkoholi hinnatase alati madalamaks kui legaalsel alkoholil, kuna selle pealt ei maksta riigile makse.

Järgnevalt võrdleme legaalsete ja illegaalsete alkohoolsete jookide hinnatasemeid. Legaalse alkoholi osas on aluseks EKI poolt kauplustes tehtud viinahindade vaatlus, mida viiakse läbi neli korda aastas. Illegaalse alkoholi hinnad on saadud küsitluse käigus salaalkoholi ostjatelt. Joonisel 3.2 toodud legaalse viina hinnad kajastavad kvartalite keskmist hinda, salaalkoholi hinnad põhinevad detsembris tarbijatelt saadud andmetel.

² 2014. aasta varimajanduse uuringu järgi eelistas 54% tarbijatest osta tooteid alati legaalselt, 18% oli valmis ostma illegaalseid kaupu, kui need on odavamad ning 28% käitus vastavalt olukorrale.

Joonis 3.2. Alkohoolsete jookide keskmised hinnad (eurot liitri kohta)

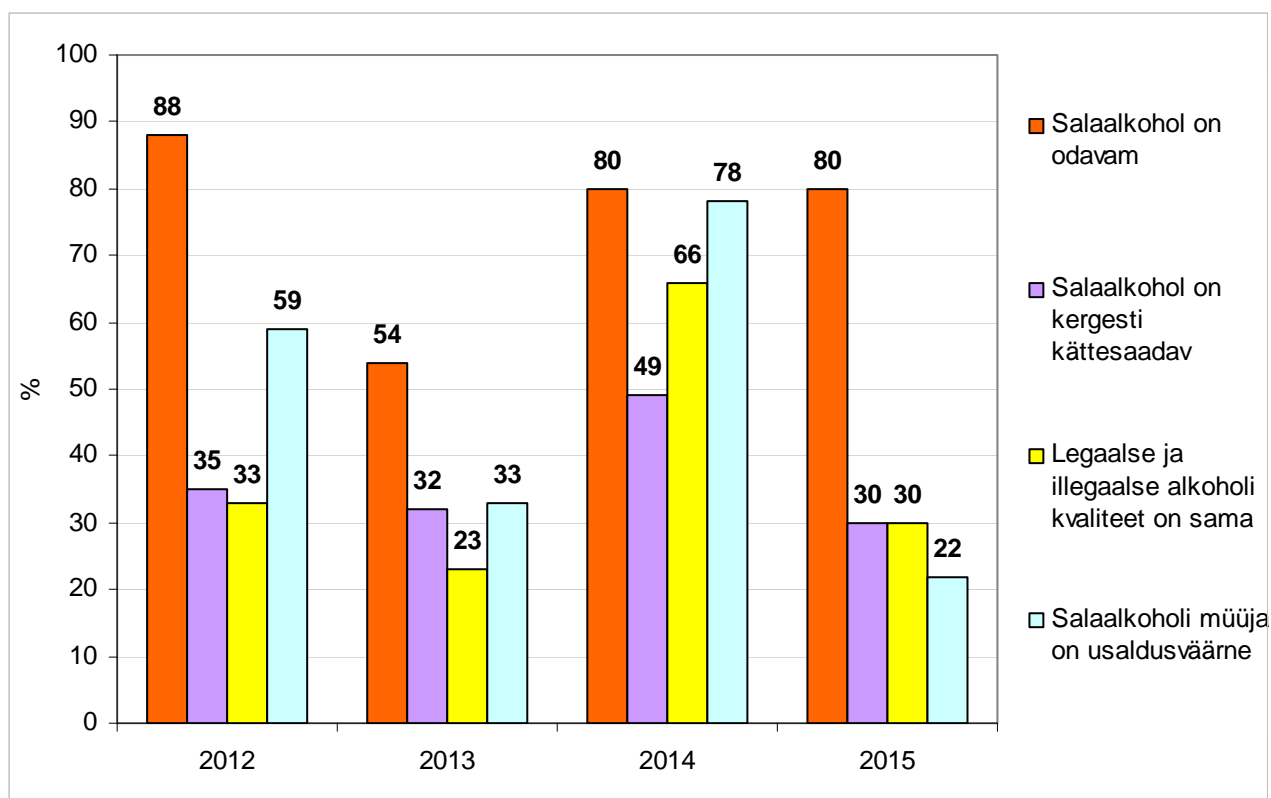

Nagu eelpool mainitud, on aktsiisitõusude tulemusel legaalse viina jaehind küll kasvanud igal aastal, aga mitte samas tempos aktsiisimaksu suurenemisega. Samas on alkoholiaktsiisi 15%-ne tõus 2015. aastal oluliselt kergitanud viina jaehindu võrreldes eelnenud aastaga. Nii kasvas legaalse madalama hinnaklassi viina hind 2015. aastal 6,2% võrreldes 1,8%-ga 2014. aastal. Keskmise hinnaklassi viinad muutusid 2015. aastal 10% kallimaks (2014. aastal 3,8%). Legaalse alkoholiga võrreldes kallines aga salaviina hind veelgi rohkem, suurenedes aastaga 23%. Võrreldes odavama legaalse viina hinda salaviina hinnaga selgub, et legaalne viin on 23% kallim kui salaviin. Aastaga on salaviina ning odavama legaalse viina hinnavahe märgatavalt kahanenud, sest veel 2014. aastal oli odavama hinnaklassi legaalne viin salaviinast ligikaudu 43% kallim. Arvestades 2015. aastal toimunud salaviina suurt hinnataseme tõusu, on viimase kolme aasta jooksul salaviina hind kokkuvõttes kasvanud isegi kiiremini kui legaalse madalama hinnaklassi viin (legaalne viin +17% ja illegaalne viin +19%).

3.3. Illegaalse alkoholi tarbimine

Kõige rohkem mõjutab salaalkoholi ostmist selle madalam hinnatase võrreldes legaalse alkoholiga. Küsitlusest selgus, et odavamad hinda pidas väga oluliseks 80% ja mõnevõrra oluliseks 6% salaalkoholi ostjatest. Samas ei pidanud salaalkoholi hankimisel hinda ebaoluliseks mitte ükski vastaja. Võrreldes eelnenud aastaga jäi 2015. aastal nende tarbijate osakaal, kelle jaoks oli madal hind väga oluline, samale tasemele (vt. joonis 3.3). Tugevalt on langenud aga nende tarbijate osakaal, kelle arvates on salaalkoholi ostmisel väga oluline selle kerge kättesaadavus, legaalse ja illegaalse alkoholi samaväärne kvaliteet ning müüjate usaldusväärsus. See näitab, et nende faktorite olulisus on tarbijate jaoks vähenenud. Kõige rohkem langes 2015. aastal salaalkoholi müüjate usaldusväärsust prioriteetseimaks pidavate salaalkoholi ostjate osakaal.

Joonis 3.3. Illegaalse alkoholi ostmise põhjused
(% illegaalse alkoholi tarbijatest, kes pidasid põhjust väga oluliseks)

Illegaalse alkoholi ostjaid on viimastel aastatel olnud alla viie protsendi kõigist alkoholitarbijatest. Aastatel 2015 ja 2013 oli salaalkoholi ostnud 4% alkoholitarbijatest, 2014. aastal 3% alkoholitarbijatest (vt tabel 3.3). Varasematel aastatel on salaalkoholi tarbijate osakaal ulatunud kohati kümne protsendi lähedale. Illegaalse alkoholi ostjate osakaal vähenes stabiilselt ajavahemikul 2011 – 2014 ning jäi praktiliselt samale tasemele ka 2015. aastal. Positiivne on see, et muutunud ei ole salaalkoholi pidevalt ostjate osakaal (nii 2014. kui 2015. aasta küsitlusel ei osalenud ühtegi vastajat, kes oleks salaalkoholi pidevalt ostnud). Eelnenud aastaga võrreldes jäi samaks ka väga harva illegaalset alkoholi ostnute osakaal ning ka

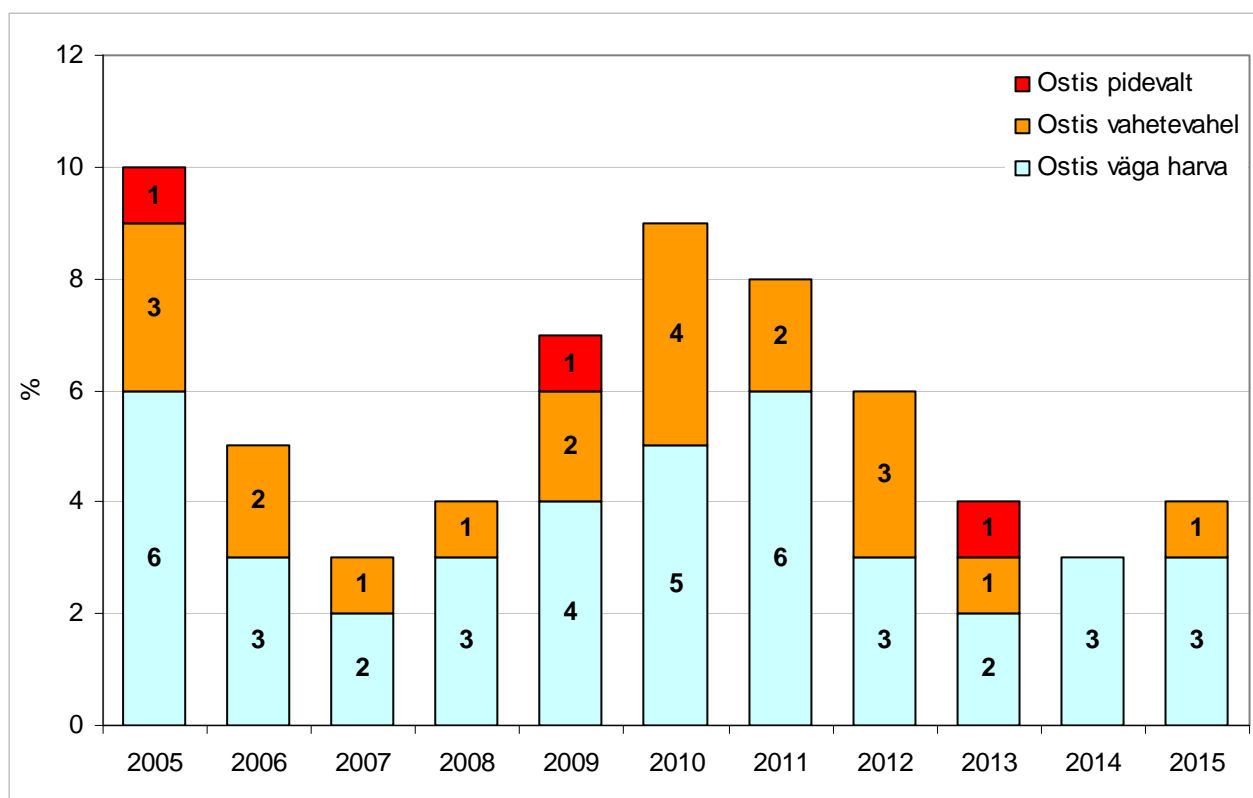
pisut tihedamalt (vahetevahel) salaalkoholi ostnud tarbijate hulk on viimastel aastatel jäänud madalaks (vt. joonis 3.4).

Tabel 3.3. Illegaalse alkoholi ostmine (% alkoholi tarbijatest)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ostis pidevalt	1	0	0	0	1	0	0	0	1	0	0
Ostis vahetevahel	3	2	1	1	2	4	2	3	1	0	1
Ostis väga harva	6	3	2	3	4	5	6	3	2	3	3
Ei ostnud	90	95	97	96	93	91	92	94	96	97	96
Kokku	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Nagu küsitlused on näidanud, ei tarbi salaalkoholi ostjad mitte ainult illegaalset alkoholi, vaid vähemal või rohkemal määral ka legaalset alkoholi. Informatsioon salaalkoholi osakaalust kogu kange alkoholi tarbimisest on oluliseks komponendiks mittelegaalset alkoholi tarbimismahtu väljaselgitamisel. Küsitlusest selgus, et illegaalne alkohol moodustas 2015. aastal salaalkoholi joojatel kogu kange alkoholi tarbimisest 16%.

Joonis 3.4. Illegaalse alkoholi ostmine (% alkoholi tarbijatest)

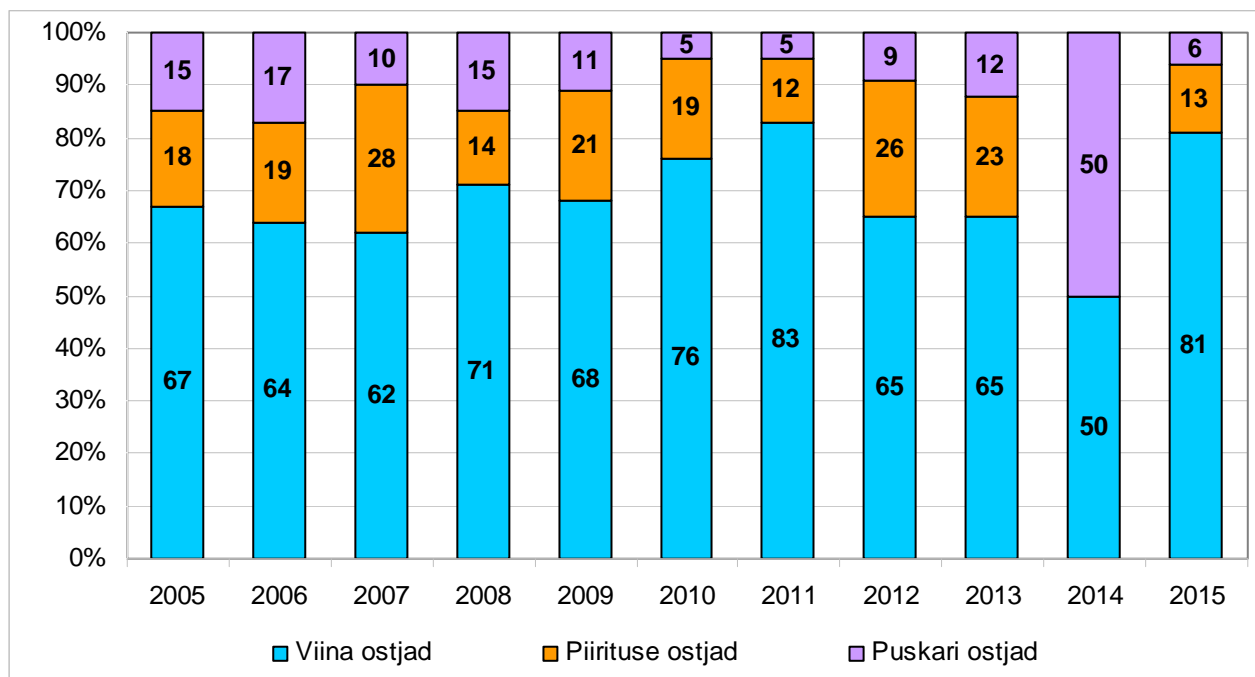
Kui 2014. aastal moodustas salaalkohol tarbijate hinnangute keskmisena ligi kolmandiku (32%) nende kange alkoholi tarbimisest, siis 2015. aastal langes see 16%-le (vt. tabel 3.4). Nii madal ei ole elanike isiklik illegaalse alkoholi tarbimine kange alkoholi suhtes varem veel olnud. Kuivõrd illegaalse alkoholi ostjate osakaal on mõnevõrra kasvanud, jääb alkoholi salaturu maht 2015. aastal siiski eelnenud aasta tasemele. Pikemalt antakse ülevaade illegaalse alkoholi turuosast ja selle muutustest 4. peatükis.

Tabel 3.4. Isiklik illegaalse alkoholi tarbimise osakaal kangete alkoholsete jookide kogutarbimises (illegaalse alkoholi tarbijate hinnangute keskmine)

2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
26%	22%	17%	23%	26%	28%	25%	30%	19%	32%	16%

Illegaalsest alkoholist ostetakse kõige rohkem viina, vähem ostetakse piiritust ja puskarit. (vt. joonis 3.5). Kõigist salaalkoholi tarbijatest oli salaviina ostnud 2015. aastal 81%, salapiiritust 13% ja puskarit 6%. Ehkki viimastel aastatel on salaviina osakaal illegaalse alkoholi ostudest olnud pisut madalam, siis 2015. aastal tõusis see uuesti peamiseks mittelegaalseteks joogiliigiks. Samas kui 2014. aasta küsitlus näitas, et puskari ostjaid oli samapalju kui salaviina ostjaid, siis 2015. aastal moodustas puskarit ostnud inimeste osakaal alla kümnendiku kõigist salaalkoholi ostjatest. Salapiirituse osakaal illegaalse alkoholi ostudest on aastate jooksul jäänud 12-26% vahele, järgides mõnevõrra (pöördverdelselt) salaviina ostmise trendi (2014. aasta oli erandlik, sest siis ei olnud küsitlusel osalenutest keegi aasta jooksul salapiiritust ostnud).

Joonis 3.5. Illegaalse alkoholi ostude jaotus jookide lõikes (% illegaalse alkoholi ostjatest)

4. ILLEGAALSE ALKOHOLI OSAKAAL KANGE ALKOHOLI TURUL

Illegaalse alkoholi turgu ja selle suurust ei ole lihtne hinnata, sest tegemist on varjatud majandustegevusega, mis ei kajastu ametlikus statistikas. Seetõttu on keeruline ka antud valdkonna kohta andmeid koguda. Üheks võimaluseks alginfo saamiseks on inimeste küsitlemine ja käesolevas töös kasutatud alkoholi salakaubanduse ulatuse ja mahtude leidmisel ühe infoallikana elanike ekspertarvamusi ja alkoholi-tarbijate isiklike tarbimishinnanguid. Samas on elanike väljendatud hinnangud mõjutanud ka ühiskonna hoiakutest ja meedia poolt peegeldatust. Salaalkoholi tarbimine on ühiskonna poolt valdavalt taunitud tegevus ja see võib vastajaid ühelt poolt panna oma kokkupuuteid salaalkoholiga varjama ja samas ka üldist olukorda salaalkoholi tarbimisel kriitilisemalt iseloomustama. Sellest tulenevalt on igal aastal ilmnenu uuringutes vastuolu, mille järgi elanike antud eksperthinnangu põhjal on Eestis tervikuna illegaalse alkoholi osakaal kogu tarbitud kangest alkoholist olnud kõrgem kui tarbijate endi hinnangul salaalkoholi tarbimine (2015. aastal vastavalt 24% ja 16% kange alkoholi tarbimisest).

Järgnevalt esitatud illegaalse alkoholi kaubanduse analüüsi aluseks on elanike käest küsitluse teel saadud hinnangud, EKI ekspertide hinnangud ja MTA ekspertide informatsioon³. Arvestades asjaoluga, et illegaalne alkoholina turustatakse peamiselt kanget alkoholi, mida tarbitakse legaalse viina asemel, võrreldakse käesolevas töös illegaalse alkoholi turuosa kogu viinaturu suhtes (st legaalne ja illegaalne viinaturg kokku). **EKI hinnangul moodustas illegaalne alkohol Eesti elanike poolt 2015. aastal elanike poolt tarbitud viinast (nii legaalsest kui illegaalsest kokku) 17-22%**. Varasemate aastate hinnangud ning illegaalset alkoholiturgu iseloomustavad näitajad on toodud tabelis 4.1.

Tabel 4.1. Alkoholi illegaalse kaubanduse maht ja arvestuslik maksutulukaotus

Näitaja	Ühik	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Illegaalse kaubanduse osakaal viina siseturumahust	%	20-25	15-20	8-12	10-15	15-19	23-27	22-27	20-24	20-24	17-21	17-22
Illegaalse kaubanduse maht	mIn l	2,4	2,1	1,5	1,7	2,0	2,3	2,1	1,8	1,7	1,4	1,4
	mIn €	10,2	9,0	6,5	11,1	11,9	14,0	15,7	14,2	13,0	10,8	13,5
Riigieelarvesse laekumata aktsiis	mIn €	8,4	6,9	4,4	6,4	9,1	11,3	10,5	9,4	9,4	8,2	9,6
Riigieelarvesse laekumata käibemaks	mIn €	3,2	2,6	1,7	2,8	3,9	4,8	4,8	4,4	4,2	3,6	4,3

³ Lisaks elanike antud informatsioonile on eksperthinnanguid küsitud ka Maksu- ja Tolliameti spetsialistidelt ning kange alkoholi tootjatelt.

Illegaalse alkoholi turumahu väljaselgitamisel on võrdlusbaasiks võetud legaalse viina siseriiklik müük, millest on maha arvestatud turistide poolt kaasa ostetud ja kohapeal tarbitud viinakogused⁴. EKI andmetel müüdi Eestis 2015. aastal ametlikult 12,0 miljonit liitrit viina, millest turistid ostsid 6,3 miljonit liitrit. Viimase aastaga ei ole salaalkoholi tarbijate osakaal oluliselt muutunud ja samuti jäi illegaalse alkoholi kogumaht samale tasemele, sest vähenenud on nii elanike isiklik kange alkoholi tarbimine kui ka salatarbimise osakaal sellest. Legaalse viina siseturumüügi kahanemise tõttu suurenes tarbitud salaalkoholi osakaal kogu tarbitud viina ja salaalkoholi summeeritud kogusest hinnanguliselt 17-22%-ni.⁵ Arvestuste järgi müüdi 2015. aastal illegaalset alkoholi kokku ligikaudu 1,4 miljonit liitrit ning selle käive moodustas ligikaudu 13,5 miljonit eurot. Illegaalse alkoholi müügikogused on alates 2011. aastast alates teinud läbi suhteliselt kiire languse, kui 2010. aastal oli salaalkoholi turul 2,3 miljonit liitrit, siis 2014. – 2015. aastaks stabiliseerus see 1,4 miljoni liitri peale. Koos mahtudega on eelnevatel aastatel vähenenud ka salaalkoholi rahaline käive, kuid et 2015. aasta küsitlus näitas, et illegaalse alkoholi turuhinnad on märgatavalt suurenenud, tõusis ka nende käibenumber.

Illegaalse alkoholituru tõttu kaotab riik igal aastal maksutuluseid saamata jäänud alkoholiaktsiisi ja käibemaksu näol. Kui illegaalselt müüdüd alkoholikoguste pealt oleks maksud ausalt tasutud, võinuks riigieelarvesse täiendavalt laekuda ligi 13,9 miljonit eurot (9,6 mln eurot alkoholiaktsiisi ja 4,3 mln eurot käibemaksu)⁶. Riigieelarvesse laekunud alkoholiaktsiisist moodustas salakaubanduse tõttu laekumata jäänud aktsiis 2015. aastal ligikaudu 4,5%.

⁴ Siseturu müügi väljaarvestamiseks on kasutatud Statistikaameti, *Eurostati* ja suuremate alkoholitootjate andmeid.

⁵ Arvesse on võetud elanike poolt teadlikult tehtud illegaalsed ostud, siin ei kajastu mittetahtlikult või teadmatusest tehtud illegaalsed ostud. 2015. aastal läks tarbimisse 2014. aasta laovarude arvelt 2,9 mln liitrit, 2015. aastal jäi tarbimata ja laovarudesse 2,0 mln liitrit.

⁶ Laekumata maksusummade arvestuse aluseks on võetud illegaalse alkoholituru osakaalu vahemikhinnangu alampiir.

KOKKUVÕTE

Legaalset ostis 2015. aastal alkohoolseid jooke 96% Eesti alkoholitarbijatest. Kui veel 1990-ndate aastate lõpus jäi leegaalsete alkoholitarbijate osakaal alla 80%, siis järgnevatel aastatel hakkas see kiiresti kasvama, tõustes 2007. aastaks 97%-ni. Majanduskriisi tulemusena sai salaalkoholi tarbimine jälle hoogu juurde ja 2010. aastaks tõusis illegaalse alkoholi tarbijate osakaal 9%-le. Seejärel hakkas salaalkoholi tarbijate osakaal taas vähenema. Illegaalsete tarbijate langustrend kestis kuni 2014. aastani ja stabiliseerus seejärel. Mitmete aastate uuringud näitavad, et salaalkoholi ostetakse peamiselt madalama hinna pärast ja nii pidas soodsamat hinda väga oluliseks 80% illegaalse alkoholi tarbijatest. Võrreldes eelnenud aastaga jäi 2015. aastal nende tarbijate osakaal, kelle jaoks oli madal hind väga oluline, samale tasemele. Muudest põhjustest on salaalkoholi puhul peetud tähtsaks ka kättesaadavust, kvaliteeti ning müüjate usaldusväärsust, kuid neid faktoreid väga oluliseks pidavate tarbijate osatähtsus on aastaga märgatavalt langenud.

Salaalkoholi ostjaid oli keskmisest enam mitte-estlaste ja 18-29 aastaste elanike hulgas (vastavalt 7% ja 11%). Sagedamini tarbisid illegaalset alkoholi ka madalama haridustasemega ja sissetulekuga elanikud (I taseme haridusega elanikest 8% ja kuni 300€ kuus pereliikme kohta teenivatest elanikest 17%). Illegaalset alkoholist oli 2015. aastal kõige levinum viin, mida oli ostnud 81% illegaalse alkoholi ostjatest (piiritust oli ostnud 13% ja puskarit 6% illegaalse alkoholi ostjatest). Alkoholiaktsiisi tõsteti 2015. aastal 15% ja seetõttu kasvas märgatavalt leegaalse viina jaehind (madalama hinnaklassi viina hind tõusis 6%). Erinevalt eelmistest aastatest suurenes 2015. aastal salaviina keskmine müügihind odavamatest leegaalsetest viinadest aga enam (+31%). Seetõttu kahanes odavama hinnaklassi leegaalse viina ja salaviina hinnavahe vaid 23%-ni (2014. aastal 43%).

Endiselt ostetakse salaalkoholi kõige sagedamini müüjate juurest kodust (54% illegaalse alkoholi ostjatest). Ligi pool (45%) illegaalse alkoholi ostjatest hankis salaalkoholi tänavatelt, vähem oli neid, kes ostsid illegaalset alkoholi baaridest, pubidest, turgudelt või kauplustest. Kui küsitlusandmete järgi paaril varasemal aastal toitlustusasutused illegaalse alkoholi ostukohtadena kasutust ei leidnud, siis 2015. aastal on alkoholi salakaubandus neis uuesti elavnenud ja baaridest ning pubidest hankis salaalkoholi 9% illegaalse alkoholi ostjatest. Aastaga on mõnevõrra aktiveerunud ka turgudel salaalkoholiga kauplemine, kust 2015. aastal ostis illegaalset alkoholi 4% salaalkoholi tarbijatest (2014. aastal 0%). Salaalkoholi müüjaid või müügikohti teadis 2015. aastal 8% vastanutest (2014. aastal 10%), salaalkoholi ostjaid tundis 13% vastanutest (2014. aastal 16%).

Illegaalse alkoholi tarbimismahtusid võrreldi käesolevas töös kogu Eesti elanike poolt tarbitava viina turumahuga (sh salaalkohol, turistide ostud olid välja jäetud). EKI hinnangul moodustas illegaalne alkohol 2015. aastal viina (nii leegaalse kui illegaalse) siseturu mahust 17-22% ning selle maht oli 1,4 miljonit liitrit. Võrreldes 2014. aastaga on illegaalse alkoholi müügikogused jäänud samaks. Salaturul müüdava alkoholi rahaline käive moodustas hinnanguliselt 13,5 miljonit eurot ja salaalkoholi kaubanduse tõttu jäi riigil maksutuludena saamata ligikaudu 13,9 miljonit eurot.

Riik on otsustanud alates 2015. aastast tõsta alkoholi aktsiisi senisest kiiremas tempos. Aktsiisi suurenemisega kaasneb vähemal või rohkemal määral ka alkoholi müügihinna tõus ja kui hinnakasv ületab teatud kriitilise piiri, võib elavneda salaturg. Siiski 2015. aastal illegaalse alkoholi müügikogused ei suurenenud, kuigi alkoholiaktsiisi 15% kasvu tulemusena alkohoolsete jookide hinnad kauplustes suurensid. Enamgi veel – turul oleva salaviina keskmine hind kasvas leegaalse viina hinnast rohkemgi. Ühelt poolt on see kindlasti mõjutatud MTA ja PPA tõhusast tegevusest salakaubandusega võitlemisel, mille

tulemusena illegaalse alkoholi realiseerimise kulud ja sellega koos ka hind on tõusnud. Teisest küljest lubab üldine alkoholi hinnatõus ka salakaubitsejatel suhteliselt kergelt suuremat hinda küsida ja paremat kasumit teenida. Arvestades, et aktsiiside tõus mõjutab kõige enam müügihinda just kangel alkoholil (viinal), mis konkureerib otseselt illegaalse alkoholiga, peaks riik jätkama aktiivset tegevust salaalkoholi turu piiramisel, et koos range piiri- ja politseikontrolliga muuta salaalkoholi turustamine ka majanduslikult võimalikult ebarentaabliks.

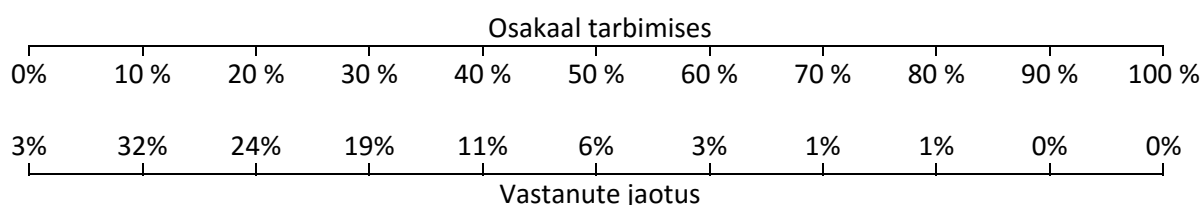
KÜSITLUSTULEMUSTE PROTSENTJAOTUSED

SALAALKOHOLI KAUBANDUS EESTIS

KAS TEIE TUTVUSRINGKONNAS ON INIMESI, KES OSTAVAD SALAALKOHOLI?
(% vastanutest)

Jah, tean paljusid	1
Jah, tean mõnda	12
Ei tea kedagi	76
Ei oska öelda	11

KUI SUUREKS TE HINDATE SALAALKOHOLI (viina, piirituse, puskari) OSA EESTI ELANIKE ÜLDISES KANGE ALKOHOLI TARBIMISES?

Vastajate keskmine: 24,1%

KAS TEIE ISIKLIKULT TEATE MÕNDA PIDEVALT TEGUTSEVAT SALAALKOHOLI MÜÜGIKOHTA VÕI MÜÜJAT?
(% vastanutest)

Jah	8
Ei	92

MIDA TULEKS TEIE HINNANGUL TEHA SALAALKOHOLIGA VÕITLEMISEKS?
(% vastanutest; vastaja võis märkida mitu vastusevarianti)

Suurendada karistusi salaalkoholi tootjatele, vahendajatele ja müüjatele	68
Tugevdada kontrolli piiril	48
Suurendada politseikontrolli	44
Rohkem selgitada avalikkusele, et salaalkohol on kahjulik tervisele	44
Rohkem selgitada avalikkusele, et salaalkoholi ostmisega petetakse riiki, toetatakse varimajandust	33
Trahvida salaalkoholi ostjaid	30
Vähendada legaalse alkoholi aktsiise	29
Mitte midagi ei tuleks teha	1

ELANIKE KOKKUPUUTED SALAALKOHOLIGA

KAS TEIE JÄLGITE KANGET ALKOHOLI OSTES RIIKLIKU MAKSUMÄRGI OLEMASOLU PUDELIL (müügipakendil)? (% alkoholi tarbijatest)

Jah, see on minu jaoks oluline	42
Ei, see pole minu jaoks oluline	38
Ma ei osta kanget alkoholi	20

KAS TE OSTSITE 2015. AASTAL SALAALKOHOLI? (% alkoholi tarbijatest)

Ei ole ostnud	96
Ostsin väga harva	3
Ostsin vahetevahel	1
Ostsin pidevalt	0

KUI TE EI OSTNUD 2015. AASTAL SALAALKOHOLI, SIIS KUI OLULISED ON TEIE JÄRGMISED PÕHJUSED? (% legaalse alkoholi tarbijatest)

	Väga oluline	Mõnevõrra oluline	Ei ole oluline	Ei oska öelda
Salaalkoholi pole kerge saada	21	6	38	35
Salaalkoholi kvaliteet on halb	69	8	5	18
Salaalkohol on tervisele ohtlik	77	6	4	13
Minu sõprusringkond suhtuks sellesse halvustavalt	29	15	30	26
Salaalkoholi ostmisega rikuksin seadust	42	25	17	16
Majanduslik olukord võimaldab osta legaalset alkoholi	53	20	14	13
Pean endast lugu ja põhimõtteliselt ei osta salaalkoholi	79	9	6	6
Salaalkoholi ostmisega toetaksin varimajandust	50	18	20	12

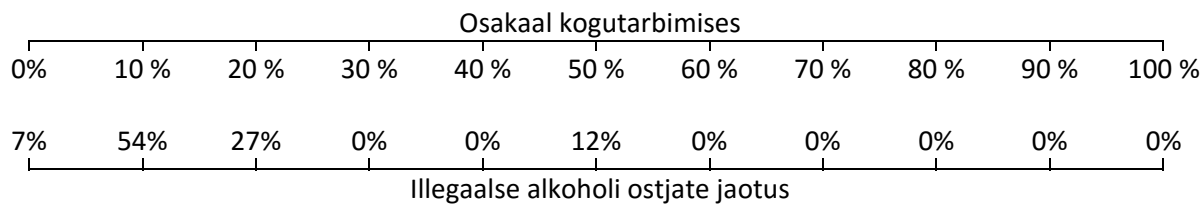
KUI TE OSTSITE 2015. AASTAL SALAALKOHOLI, SIIS KUI OLULISED ON TEIE JÄRGMISED PÕHJUSED? (% illegaalse alkoholi ostjatest)

	Väga oluline	Mõnevõrra oluline	Ei ole oluline	Ei oska öelda
Salaalkohol on odavam	80	6	0	14
Salaalkohol on minu jaoks kergesti kättesaadav	30	0	51	19
Legaalse alkoholi ja salaalkoholi kvaliteet on sama	30	5	21	44
Salaalkoholi müüja on usaldusväärne	22	28	0	50

KUI TE OSTSITE 2015. AASTAL SALAALKOHOLI, SIIS MIDA KONKREETSELT? (% illegaalse alkoholi ostjatest; vastaja võis märkida mitu vastusevarianti)

Viina	53
Piiritust	9
Puskarit	4

MILLISE OSA MOODUSTAS SALAALKOHOL TEIE KANGE ALKOHOLI KOGUTARBIMISEST EELMISEL KUUL?

Illegaalse alkoholi ostjate keskmine: 16,2%

KUST TE TAVALISELT SALAALKOHOLI OSTATE?

(% illegaalse alkoholi ostjatest; vastaja võis märkida mitu vastusevarianti)

Käest kätte (tänavalt)	45
Turult	4
Kauplustest, kioskitest	2
Baaridest, pubidest	9
Müüja kodust	54
Muud ostukohta märkis 8% illegaalse alkoholi ostjatest	

MILLISE HINNAGA TE OSTSITE VIIMATI SALAALKOHOLI?

Viina 0,5-liitrine pudel keskmiselt 4,75 eurot

KUIDAS MUUTUS TEIE JAOKS SALAALKOHOLI KÄTTESAADAVUS

2015. AASTAL (VÖRRELDES EELMISE AASTAGA)? (% illegaalse alkoholi ostjatest)

Muutus kergemaks	0
Jäi samaks	67
Muutus raskemaks	12
Ei oska öelda	21

KÜSITLUSTULEMUSTE PROTSENTJAOTUSED SOTSIAAL-DEMOGRAAFILISTE GRUPPIDE LÕIKES

Illegaalse alkoholi ostmine 2015. aastal
(% alkoholi tarbijatest)

		Ei ostnud	Ostis väga harva	Ostis vahetevahel	Ostis pidevalt
Keskmiselt		96	3	1	0
Regioon	Põhja-Eesti	99	1	0	0
	Kesk-Eesti	94	6	0	0
	Kirde-Eesti	90	6	4	0
	Lääne-Eesti	90	10	0	0
	Lõuna-Eesti	98	2	0	0
Elukoht	Tallinn	99	1	0	0
	suured linnad	93	4	3	0
	väikelinnad	99	1	0	0
	maa-asulad	94	6	0	0
Rahvus	eestlased	98	2	0	0
	mitte-eestlased	93	5	2	0
Vanus	18 - 29 aastased	89	9	2	0
	30 - 49 aastased	100	0	0	0
	50 - 64 aastased	95	5	0	0
	65 - 74 aastased	98	1	1	0
Sugu	naised	100	0	0	0
	mehed	93	6	1	0
Haridus	I taseme haridus	92	8	0	0
	II taseme haridus	96	4	0	0
	III taseme haridus	99	0	1	0
Netosissetulek leibkonnaliikme kohta kuus	kuni 300 €	83	16	1	0
	301- 500 €	98	1	1	0
	501- 800 €	100	0	0	0
	üle 800 €	100	0	0	0

Illegaalse alkoholi ostjate teadmine
(% vastanutest)

		Teab pal- jusid	Teab mõn- da	Ei tea kedagi	Ei oska öel- da
Keskmiselt		1	12	76	11
Regioon	Põhja-Eesti	0	10	81	9
	Kesk-Eesti	1	18	78	3
	Kirde-Eesti	6	19	68	7
	Lääne-Eesti	1	13	74	12
	Lõuna-Eesti	2	11	68	19
Elukoht	Tallinn	0	7	85	8
	suured linnad	4	11	75	10
	väikelinnad	1	15	75	9
	maa-asulad	1	16	69	14
Rahvus	eestlased	1	11	77	11
	mitte-eestlased	2	15	73	10
Vanus	18 - 29 aastased	3	12	73	12
	30 - 49 aastased	0	9	82	9
	50 - 64 aastased	2	17	71	10
	65 - 74 aastased	1	13	72	14
Sugu	naised	1	8	81	10
	mehed	2	17	69	12
Haridus	I taseme haridus	2	17	70	11
	II taseme haridus	2	13	73	12
	III taseme haridus	1	8	83	8
Netosissetulek leibkonnaliikme kohta kuus	kuni 300 €	4	22	61	13
	301- 500 €	1	11	75	13
	501- 800 €	0	12	79	9
	üle 800 €	2	7	85	6

Pidevalt tegutseva illegaalse alkoholi müügikoha/ müüja teadmine
(% vastanutest)

		Teab	Ei tea
Keskmiselt		8	92
Regioon	Põhja-Eesti	1	99
	Kesk-Eesti	18	82
	Kirde-Eesti	17	83
	Lääne-Eesti	15	85
	Lõuna-Eesti	10	90
Elukoht	Tallinn	1	99
	suured linnad	10	90
	väikelinnad	7	93
	maa-asulad	14	86
Rahvus	eestlased	8	92
	mitte-eestlased	8	92
Vanus	18 - 29 aastased	15	85
	30 - 49 aastased	4	96
	50 - 64 aastased	8	92
	65 - 74 aastased	7	93
Sugu	naised	6	94
	mehed	10	90
Haridus	I taseme haridus	14	86
	II taseme haridus	7	93
	III taseme haridus	6	94
Netosissetulek leibkonnaliikme kohta kuus	kuni 300 €	21	79
	301- 500 €	7	93
	501- 800 €	4	96
	üle 800 €	3	97

Illegaalse alkoholi kättesaadavuse muutumine 2015. aastal
(% illegaalse alkoholi ostjatest)

		Muutus kergemaks	Jäi samaks	Muutus raskemaks	Ei oska öelda
Keskmiselt		0	67	12	21
Regioon	Põhja-Eesti	0	100	0	0
	Kesk-Eesti	0	100	0	0
	Kirde-Eesti	0	76	24	0
	Lääne-Eesti	0	0	0	100
	Lõuna-Eesti	0	100	0	0
Elukoht	Tallinn	0	100	0	0
	suured linnad	0	74	26	0
	väikelinnad	0	0	0	100
	maa-asulad	0	54	0	46
Rahvus	eestlased	0	32	0	68
	mitte-eestlased	0	83	17	0
Vanus	18 - 29 aastased	0	69	31	0
	30 - 49 aastased	0	100	0	0
	50 - 64 aastased	0	63	0	37
	65 - 74 aastased	0	0	0	100
Sugu	naised	0	73	0	27
	mehed	0	67	13	20
Haridus	I taseme haridus	0	100	0	0
	II taseme haridus	0	52	48	0
	III taseme haridus	0	69	31	0
Netosissetulek leibkonnaliikme kohta kuus	kuni 300 €	0	74	0	26
	301- 500 €	0	57	43	0
	501- 800 €	0	0	0	100
	üle 800 €	0	74	0	26

Illegaalse alkoholi ostukohad
(% illegaalse alkoholi ostjatest. Vastaja võis märkida mitu vastusevarianti)

		Käest- kätte (tä- navalt)	Turult	Kauplus- test, kios- kitest	Baaridest, pubidest	Müüja kodust
Keskmiselt		45	4	2	9	54
Regioon	Põhja-Eesti	0	0	0	90	0
	Kesk-Eesti	0	28	0	0	0
	Kirde-Eesti	55	0	0	0	79
	Lääne-Eesti	100	0	0	0	100
	Lõuna-Eesti	0	0	12	0	0
Elukoht	Tallinn	0	0	0	90	0
	suured linnad	59	0	0	0	85
	väikelinnad	0	0	44	0	0
	maa-asulad	49	8	0	0	49
Rahvus	eestlased	52	8	3	0	52
	mitte-eestlased	38	0	0	18	55
Vanus	18 - 29 aastased	85	0	0	0	100
	30 - 49 aastased	0	0	0	0	0
	50 - 64 aastased	0	12	0	26	0
	65 - 74 aastased	0	0	35	0	0
Sugu	naised	0	0	18	0	0
	mehed	50	5	0	10	59
Haridus	I taseme haridus	68	0	0	0	68
	II taseme haridus	42	9	4	20	42
	III taseme haridus	0	0	0	0	50
Netosissetulek leibkonnaliikme kohta kuus	kuni 300 €	58	5	0	12	58
	301- 500 €	0	0	0	0	40
	501- 800 €	0	0	0	0	0
	üle 800 €	0	0	100	0	100

Erinevate Illegaalsete alkoholide ostmine joogiliikide lõikes
(% illegaalse alkoholi ostjatest. Vastaja võis märkida mitu vastusevarianti)

		Viin	Piiritus	Puskar
Keskmiselt		53	9	4
Regioon	Põhja-Eesti	90	0	0
	Kesk-Eesti	0	58	28
	Kirde-Eesti	93	0	0
	Lääne-Eesti	0	0	0
	Lõuna-Eesti	88	0	0
Elukoht	Tallinn	90	0	0
	suured linnad	100	0	0
	väikelinnad	0	0	0
	maa-asulad	23	16	8
Rahvus	eestlased	25	0	8
	mitte-eestlased	82	18	0
Vanus	18 - 29 aastased	50	0	0
	30 - 49 aastased	65	0	0
	50 - 64 aastased	63	25	12
	65 - 74 aastased	0	0	0
Sugu	naised	49	0	0
	mehed	54	9	5
Haridus	I taseme haridus	32	0	0
	II taseme haridus	62	19	9
	III taseme haridus	79	0	0
Netosissetulek leibkonnaliikme kohta kuus	kuni 300 €	58	0	5
	301- 500 €	40	42	0
	501- 800 €	0	0	0
	üle 800 €	0	0	0

KÜSITLETUD KOGUMI ISELOOMUSTUS

Eesti tarbijate paneeli küsitlus, vastanuid kokku 924 vanuses 18-74 aastat.

Regiooni järgi ⁷ :		Soo järgi:	
Põhja-Eesti	45%	naised	52%
Kesk-Eesti	8%	mehed	48%
Kirde-Eesti	12%	Hariduse järgi ⁹	
Lääne-Eesti	11%	I taseme haridus	21%
Lõuna-Eesti	24%	II taseme haridus	45%
Elukoha järgi:		III taseme haridus	34%
Tallinn	31%	Netosissetuleku järgi	
suured linnad ⁸	18%	(leibkonnaliikme kohta kuus):	
väikelinnad	17%	kuni 300 €	20%
maa-asulad	34%	301- 500 €	36%
Rahvuse järgi:		501- 800 €	25%
eestlased	68%	üle 800 €	19%
mitte-eestlased	32%	Vanuse järgi:	
18 - 29 aastased		21%	
30 - 49 aastased		37%	
50 - 64 aastased		28%	
65 - 74 aastased		14%	

⁷ Vabariigi Valitsuse 3. aprilli 2001. aasta määrusega nr 126 kinnitatud Eesti piirkondlike üksuste statistilise klassifikaatori 3. tasemel esitatud maakondade grupid:

Põhja-Eesti: Harju maakond (sh Tallinn)

Kesk-Eesti: Järva, Lääne-Viru ja Rapla maakond

Kirde-Eesti: Ida-Viru maakond

Lääne-Eesti: Hiiu, Lääne, Pärnu ja Saare maakond

Lõuna-Eesti: Jõgeva, Põlva, Tartu, Valga, Viljandi ja Võru maakond

⁸ Tartu, Narva, Pärnu, Kohtla-Järve ja Jõhvi

⁹ I taseme haridus: alghariduseta, algharidus, põhiharidus, kutseharidus ilma põhihariduseta; II taseme haridus: üldkeskharidus, kutseharidus põhihariduse baasil, kutsekeskharidus, keskeriharidus põhihariduse baasil; III taseme haridus: keskeriharidus keskhariduse baasil, kõrgharidus, magistri-, doktorikraad